

סיפר רבי יוסק'ה ממז'בוז', נכדו של הצדיק הקדוש בעל ה"דגל מחנה אפרים" את הסיבה העיקרית שבעקבותיה קבע הבעל שם טוב את מקום מגוריו במז'בוז', וכך היה:

במז'בוז' העיר, התגורר תלמיד-חכם מופלג ונודע, רבי בעריש ביילו-אויס שמו. כל ימיו, יושב היה על התורה ועל העבודה, כאשר מן השמים מזמנים לו את פרנסתו בשפע ובהרחבה. אשתו שילחה ידיה במסחר בדים, וניהלה חנות מצליחה, שמשכה אליה ציבור לקוחות גדול, בכמות ובאיכות, כולל מעשירי הסביבה.

כשכסא רבנות העיר התפנה, החליט מושל המחוז, להוציא את מישרת הרבנות ל"מכרז", ול"מוכרה" לכל המרבה במחיר. מכה זו, של מכירת הרבנות גרמה חורבנות רוחניים. גדולי ישראל שבכל דור ודור, יוצאים היו חוצץ כנגד מגמות מסוכנות אלו, ועד מקום שאימת המלכות איפשרה זאת, יוצאים היו בהכרזות איסור כנגד רוכשי הרבנות.

השערוריה נמנעה בטרם פרצה. אשת רבי בעריש, נזדרזה והציעה למושל המחוז סכום עתק, בתמורה לרכישת הרבנות בעבור בעלה הלמדן, וכך, הגיעה הפרשה לסיומה.

אחת התקנות הראשונות שחולל הרב החדש היתה, בניית בית מדרש חדש ומפואר, במקומו של בית המדרש הישן-נושן שקיים היה במתא – הלא הוא אותו בית-מדרש מעץ. את מרבית הוצאות הבניה, מימן הרב מכספו הפרטי. לאחר חנוכת בית המדרש החדש, עברו הרב ובני הקהילה להתפלל בבית-המדרש החדש ובית-הכנסת הקטן והישן ננטש ונזנח ובית-המדרש החדש ירש את מקומו.

לא ארכו הימים ושבת המשוש. חולי גדול וכבד תקף את הרב החדש והפילו למשכב. חלפו שבועות אחדים, אל מיטתו הוזעקו טובי הרופאים מכל קצות המדינה, אך לשוא; לא עלתה ארוכת הרב.

הרבנית, אשר בנסיעותיה למטרות מסחרה, רגילה היתה להיכנס בדרכה אל הבעש"ט, אשר התגורר אז עדיין בקולומיי, ולבקש את ברכתו, החלה עתה להפציר בבעלה הרב, כי יסע אף הוא אליו ויבקש את ברכתו ואת תפילתו להחלמתו, השמועות הנפלאות על אודות הבעש"ט הגיעו כבר לאוזניו של רבי בעריש, אלא שכרבים, אחוז היה רבי בעריש בחבלי 'התנגדות' לתופעה החדשה והבלתי מוכרת, ובשארית כוחותיו ההולכים וכלים, סירב להצעה.

משהכביד חליו, לא יכול היה להתנגד להחלטתה של הרבנית, לנסוע אל הבעש"ט לבדה, כדי לבקש ולהתחנן על נפש בעלה. בטרם יצאה לנסוע, עוד הוסיפה ודרשה מרבי בעריש, כי יקבל על עצמו בתקיעת-כף, לקיים ולעשות ככל אשר יורה הבעש"ט. החולה, אשר צל-המוות כבר ריחף מעל לראשו, ניאות גם לזאת, ונתן את הבטחתו כנדרש.

בבואה לפני הבעש"ט ואחר ששמע את כל אשר בפיה, נענה הבעש"ט ואמר:

"עניין קשה הוא זה, ואהיה מוכרח בגינו לנסוע מז'בוז'ה בעצמי!" ואכן, בתוך זמן קצר יצא לדרך ועם הגיעו מז'בוז'ה על סף ביתו של רבי בעריש, יצאו אי-אלו אנשים שחוחי-ראש מן הבית.

"מה מצבו של הרב החולה?", "הרב גוסס" – השיבו האנשים – "ואנשי החברה-קדישא כבר ניצבים מסביב למיטתו!"

ירד מן העגלה, ופסע אל הבית פנימה בצעדים בוטחים מאושרים. משנכנס הביתה, פנה הישר אל חדרו של החולה, הניח את ידו על המזוזה אשר בפתח החדר ונעץ את מבטו בשכיב-מרע הגוסס במיטתו. לאחר דקות אחדות, נשא הבעש"ט את קולו וקרא:

"רבי בעריש! וכי כך מקבלים אורחים?! כלום לא נהוג במקומכם לומר 'שלום עליכם'?" פתאום, פקח החולה את עיניו, והושיט את יד ימינו אל עברו של האורח הקדוש. "כך נותנים 'שלום עליכם', בשכיבה?!" – תהה הבעש"ט שוב. לתדהמת הנוכחים, אזור החולה עוז, ולאחר מאמץ-מה הצליח להתיישב על מיטתו. או-אז, הסיר הבעש"ט את ידו מן המזוזה, פתח וסח באוזניו של החולה לאמור:

"תדעו, רבי בעריש, כי סיבת מחלתכם נעוצה שלושה קטרוגים, המושמעים נגדכם בפני הבית-דין של מעלה:

"הקטרוג האחד הוא, על אשר רכשתם את הרבנות בממון. "הקטרוג השני הוא, על עצם התעטרכם בעטרת הרבנות, אשר איננה מיועדת בעבורכם. "אמנם, על קטרוגים אלו" – המשיך הבעל-שם-טוב ואמר – "ניתן להתגבר, בעזרת השם, בקלות, על-ידי שתתפטרו מן הרבנות ולא תשמשו בה עוד.

"ואולם, הקטרוג השלישי – הגדול והקשה מכולם – הוא, על הזנחת בית-המדרש הישן בגינכם, בית-המדרש בעצמו, עומד ומקטר עלים בפני בית-דין של מעלה ותובע את עלבונו! על אף שבניתם במקומו בית-מדרש אחר, ומצד הדין מותר היה לכם להחליף ישן בחדש, טוען בית-המדרש הישן, כי זה קרוב לשלוש-מאות שנה שבני-ישראל מתפללים בו את תפילותיהם, ומצד

חוסנו, מסוגל הוא להמשיך ולשמש עוד שנים רבות כבית-תפילה. עתה, עקב בניית בית-המדרש החדש על-ידכם, הפנו לו כל המתפללים עורף ועזבוהו שומם ונידח מאין בא בשעריו.

"ביותר נתקבלה טענתו של בית-המדרש הישן לפני בית-דין של מעלה, משום שמקומו מכוון כנגד בית-המקדש של מעלה וקיומן של תפילות ישראל באותו מקום דייקא, חשוב ורצוי בשמים עד-לאחת, ומשום כך ראוי להרבות תפילות ישראל בבית-מדרש זה, ולא למונען!

"כדי לדחות את הקטרוג השלישי, לא תהיה לי כל ברירה" – סיים הבעל-שם-טוב את דברו – "אלא לקבוע את מושבי כאן בעיר ולקבוע את מקום תפילתי בבית-מדרש ישן זה!" – – –

רבי בעריש התפטר מן הרבנות, ובתוך זמן קצר חזר לאיתנו ונתרפא ברפואה שלימה. אף הבעל-שם-טוב קיים את דברו, והגיע לקבוע את מושבו במז'בוז', תוך שהוא מאמץ לעצמו את בית המדרש העתיק, כבית-מדרשו שלו.